

Geef de waarheid jouw eigen kleur

Waarom journalisten geen garantie kunnen geven op neutraal nieuws

Als je op je telefoon de NOS-app opent en een artikel wil lezen, ga je ervan uit dat je enkel de ongezouten waarheid voorgeschoteld krijgt. Je leest dat er een aanslag heeft plaatsgevonden in Israël, je leest dat Donald Trump weer gestart is met campagne voeren, of je leest dat er in Polen overlast is door hevige regenval. Allemaal waarheden op het eerste gezicht. Als je vervolgens de AD-app opent, werp je een tweede blik op diezelfde waarheden. Je zult zien dat hier ook de aanslagen in Israël en de campagne van Trump worden beschreven, maar niet op dezelfde manier als bij de NOS. Waar de één het onderwerp tot in detail behandelt, beperkt de ander zich tot slechts één kant van het verhaal. Je merkt dat één en dezelfde gebeurtenis op twee heel verschillende manieren geportretteerd wordt. Dat wekt vragen op, want wat is nu écht de waarheid?

Het feit dat twee beschrijvingen van dezelfde gebeurtenis verschillen, betekent niet dat ze niet kloppen. Wat je in werkelijkheid te lezen krijgt, zijn namelijk gekleurde waarheden. Elke journalist schrijft voor een andere opdrachtgever en daarmee voor een ander publiek. Als gevolg daarvan produceert elke journalist een ander artikel. De waarheid die in een nieuwsartikel wordt gepresenteerd, is dus eigenlijk de waarheid van de journalist die erachter zit. Dit wordt bevestigd door een studie van Vertommen, Vandendaele en Van Praet. Zij deden onderzoek naar de nieuwsproductie over een Belgisch conflict en ontdekten dat verschillen tussen artikelen vrij groot kunnen zijn, ook al gaan ze over dezelfde gebeurtenis. Dit kan jou als lezer aan het twijfelen brengen. Welke versie moet je geloven? En kunnen journalisten wel garanderen dat hun nieuws de waarheid is?

Het recept voor een populair artikel

Nu hoef je je niet direct zorgen te maken: journalisten zuigen geen informatie uit hun duim. Ze baseren zich wel degelijk op erkende bronnen. Het selecteren van die bronnen is alleen geen gemakkelijk karwei, aangezien die er vandaag de dag in overvloed zijn. Welke bron is het meest betrouwbaar? Over welke onderwerpen wil het publiek graag iets lezen? Is er überhaupt genoeg informatie beschikbaar om een degelijk artikel te schrijven? Dit zijn allerlei vragen waar een journalist zich dagelijks mee bezig houdt. Pas als hij deze kan beantwoorden, heeft hij alle ingrediënten verzameld om zijn artikel te schrijven.

Van al die ingrediënten, is de lezer de belangrijkste. Een artikel wordt immers geschreven om gelezen te worden. Dat blijkt ook uit het onderzoek van Vertommen en collega's, waarin verschillende journalisten werden geïnterviewd over hun bronselectie. Allemaal gaven ze aan rekening te houden met wat het publiek wilde lezen door vooral te schrijven over onderwerpen die hun lezers interesseren. Eén van de journalisten uit het onderzoek gaf bijvoorbeeld aan amper over de Belgische politiek te schrijven. Dit zou zijn lezers namelijk toch niet interesseren: "The complexity of Belgian politics doesn't interest people." Andere journalisten vertelden dat ze een voorkeur hadden voor bronnen uit de fysieke omgeving van hun lezers. Nederlandse journalisten kozen bijvoorbeeld eerder voor Vlaamse bronnen, terwijl hun Franse collega's zich liever baseerden op bronnen uit het Franstalige gedeelte van België. Lezers zouden immers het liefst hun 'eigen' kant van het verhaal horen. Dit recept heeft alleen één groot nadeel: de kans op een gekleurd beeld is groot.

Missende ingrediënten

Journalisten zijn dus zo gefocust op de lezer, dat ze een recept voor gekleurde waarheden hebben gecreëerd. Vergelijk het met het bereiden van je avondeten: als je pasta kookt en tomatensaus opwarmt, heb je in principe een maaltijd. Het zal alleen een stuk lekkerder smaken als je ook vlees

en kruiden toevoegt voor wat *spice*. Hetzelfde geldt voor een nieuwsartikel: door zich enkel bezig te houden met de wensen van de lezer, mist een journalist belangrijke ingrediënten.

Concreet betekent dit dat nieuwsartikelen meestal op één onderdeel tekortschieten: neutraliteit. Een journalist maakt namelijk alle keuzes over zijn artikel. Wat wordt er wel behandeld en wat niet? Dat bepaalt de journalist. Welk onderdeel wordt in detail uitgewerkt? Oók dat bepaalt de journalist. Hoeveel voorkennis wordt er besproken? Je raad al wie dat bepaalt. Het onderzoek van Vertommen en collega's bevestigt dat de eigen ervaring van een journalist bijna altijd doorklinkt in zijn artikelen. Of dit nou bewust of onbewust gebeurt; het is een onontkoombaar fenomeen. Journalisten zijn namelijk ook maar mensen.

Kleur minimaliseren

Hoe menselijk het is om gekleurde artikelen te schrijven, zo wenselijk is het om dit te voorkomen. Sterker nog, journalisten zijn hun lezers verplicht de kleur in hun artikelen te minimaliseren. Uit het eerdergenoemde onderzoek blijkt dat ze dit doen door verschillende bronnen te gebruiken. Op deze manier proberen ze hun informatie zo betrouwbaar mogelijk te houden. Toch gaf een journalist toe ook te beseffen dat hij het risico liep om een eenzijdig perspectief neer te zetten.

Moet je als lezer het nieuws dan maar gewoon mijden? Absoluut niet. Het is namelijk nog steeds belangrijk om jezelf goed te informeren. Gelukkig is dat ook gewoon mogelijk. Er is vandaag de dag namelijk zó veel informatie beschikbaar dat je meerdere bronnen kunt raadplegen. Zo ontvang je informatie vanuit verschillende invalshoeken en is de kans groter dat je alle details meekrijgt. Door alle informatie te combineren kun je uiteindelijk zelf bepalen waar je het mee eens bent.

Eigenlijk maakt het dus helemaal niet uit of je een artikel van de NOS of van het AD leest; beiden vertellen ze de waarheid. Het verschil zit hem in hoe die waarheid wordt ingekleurd. Daarom is het wel belangrijk om beide artikelen te lezen zodat je bij wijze van spreken je eigen journalist wordt. Met andere woorden, pak je potloden erbij en kleur je eigen waarheid in!

Literatuur

Vertommen, B., Vandendaele, A., & Van Praet, E. (2012). Towards a multidimensional approach to journalistic stance. Analyzing foreign media coverage of Belgium. *Discourse, Context & Media*, 1(2-3), 123-134. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2012.06.003>